

Säkerheten i svenska kärnkraftsreaktorer

Sammanfattning

I betänkandet behandlas en motion (MP) som väckts enligt 3 kap. 13 § riksdagsordningen med anledning av s.k. händelse av större vikt (naturkatastrofen i Fukushima i Japan) och som främst rör högre säkerhet i svenska kärnkraftsreaktorer. Försvarsutskottet har yttrat sig i ärendet. Näringsutskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden.

Enligt utskottet bör olyckan i Japan inte tas till intäkt för ett närmast panikartat beslut om en radikal förändring av energipolitikens inriktning. Det är dock högst motiverat, påpekar utskottet, att vidta sådana åtgärder rörande säkerheten vid svenska kärnkraftsreaktorer som regeringen nu har beslutat om. De uppdrag som Strålsäkerhetsmyndigheten har getts och det ansvar och de befogenheter som myndigheten har anser utskottet är mycket viktiga.

Beträffande krav på förbud mot att uppföra nya reaktorer och ändring i ansvarsreglerna vid en olycka erinrar utskottet om riksdagsbeslut i juni 2010 om att avveckla förbudet mot att uppföra nya kärnkraftsreaktorer och om ändring i ansvarsreglerna vid en olycka. Händelserna i Fukushima innebär inte att utskottet ändrar sin uppfattning i dessa frågor. När det gäller förslag om ett uppdrag till Energimyndigheten om förnybar energi påminner utskottet om riksdagsbeslut våren 2010 och ser inte något behov av att nu ge myndigheten något ytterligare särskilt uppdrag.

I en reservation (MP, V) föreslås ett tillkännagivande om säkerheten i de svenska kärnkraftsreaktorerna. Företrädarna för Socialdemokraterna redovisar i en motivreservation sin syn på kärnkraftens säkerhet. I en tredje reservation (S, MP, V) föreslås ett tillkännagivande om att det ska införas ett förbud mot att uppföra nya reaktorer i Sverige, om att det ska göras ändringar i ansvarsreglerna vid en olycka och om att Energimyndigheten ska ges i uppdrag att ta fram en plan för 100 % förnybar energi i Sverige.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Utskottets överväganden	5
Motionen	5
Vissa kompletterande uppgifter	7
Riksdagsbeslut juni 2010	7
Anslagsbetänkande om utgiftsområde 21 Energi hösten 2010	9
Tillfälle att lämna yttrande	10
Inledning	10
Civilutskottet	10
Försvarsutskottet	11
Uppdrag till Strålsäkerhetsmyndigheten	12
Uppdrag i juli 2010	12
Uppdrag i maj 2011	13
Utskottets ställningstagande	13
Inledning	13
Säkerheten i de svenska kärnkraftsreaktorerna	13
Förbud mot att uppföra nya reaktorer, ändring i ansvarsreglerna vid en olycka och uppdrag till Energimyndigheten	15
Reservationer	16
1. Säkerheten i de svenska kärnkraftsreaktorerna, punkt 1 (MP, V)	16
2. Säkerheten i de svenska kärnkraftsreaktorerna, punkt 1 – motiveringen (S)	18
3. Förbud mot att uppföra nya reaktorer, ändring i ansvarsreglerna vid en olycka och uppdrag till Energimyndigheten, punkt 2 (S, MP, V)	19
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	22
Motion väckt med anledning av händelse av större vikt	22
<i>Bilaga 2</i>	
Försvarsutskottets yttrande	23

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Säkerheten i de svenska kärnkraftsreaktorerna

Riksdagen avslår motion 2010/11:N5 yrkandena 1–4.

Reservation 1 (MP, V)

Reservation 2 (S) – motiveringen

2. Förbud mot att uppföra nya reaktorer, ändring i ansvarsreglerna vid en olycka och uppdrag till Energimyndigheten

Riksdagen avslår motion 2010/11:N5 yrkandena 5–7.

Reservation 3 (S, MP, V)

Stockholm den 7 juni 2011

På näringsutskottets vägnar

Mats Odell

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Mats Odell (KD), Jessica Polfjärd (M), Lars Johansson (S), Hans Rothenberg (M), Carina Adolfsson Elgestam (S), Olof Lavesson (M), Cecilie Tenfjord-Toftby (M), Ann-Kristine Johansson (S), Eva Flyborg (FP), Börje Vestlund (S), Karin Åström (S), Lars Isovaara (SD), Kent Persson (V), Boriana Åberg (M), Ingemar Nilsson (S), Helena Lindahl (C) och Lise Nordin (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas motion 2010/11:N5 (MP) väckt enligt 3 kap. 13 § riksdagsordningen med anledning av händelse av större vikt.

Utskottet har berett civil- och försvarsutskotten tillfälle att yttra sig över motionen. Civilutskottet har beslutat att inte lämna något yttrande. Försvarsutskottets yttrande (yttr. 2010/11:FöU1y) återfinns i bilaga 2 i betänkandet.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion (MP) om högre säkerhet i svenska kärnreaktorer som väckts med anledning av s.k. händelse av större vikt (naturkatastrofen i Japan). När det gäller säkerheten i de svenska kärnkraftsreaktorerna gör näringsutskottet samma bedömning som försvarsutskottet, som yttrat sig i ärendet, och hänvisar till Strålsäkerhetsmyndighetens ansvar och befogenheter. Beträffande förbud mot att uppföra nya reaktorer, ändring i ansvarsreglerna vid en olycka och uppdrag till Energimyndigheten erinrar utskottet om tidigare riksdagsbeslut.

Jämför reservationerna 1 (MP, V), 2 (S) och 3 (S, MP, V).

Motionen

I motion 2010/11:N5 (MP), som väckts enligt 3 kap. 13 § riksdagsordningen med anledning av händelse av större vikt, begärs sju tillkännagivanden: om att de fyra äldsta kärnkraftsreaktorerna i Sverige ska stoppas omedelbart för säkerhetsundersökningar, om att ta två reaktorer ur drift denna mandatperiod, om att stoppa effekthöjningar i kärnreaktorer, om att plutoniumhaltigt bränsle, s.k. MOX, inte ska kunna importeras till eller användas i Sverige, om att införa ett förbud mot att uppföra nya reaktorer i Sverige, om ändringar i ansvarsreglerna vid en olycka och om att Statens energimyndighet bör ges i uppdrag att ta fram en plan för 100 % förnybar energi i Sverige.

Regeringen har under senare år genomfört en kovändning i Sveriges tidigare långsiktiga energipolitik, en politik som syftade till att skapa ett hållbart energisystem utan kärnkraft, anser motionärerna. De menar att Sveriges energisystem måste vara säkert: för människors hälsa och för miljön, för samhället i stort mot störningar och avbrott, för landets ekonomi och för skiftande opinioner. Kärnkraft uppfyller inget av dessa krav. Mot bakgrund av vad som har hänt i Fukushima i Japan bör det omedelbart genomföras ett tillfälligt stopp av de fyra äldsta reaktorerna i Sverige för omfattande säkerhetsundersökningar. Sådana undersökningar bör kunna genomföras på sex månader. De fyra reaktorer som avses är Oskarshamn 1, Oskarshamn 2, Ringhals 1 och Ringhals 2.

Sverige kommer av allt att döma att ha ett stort överskott av el så långt som prognoser kan göras, för närvarande till 2030, säger motionärerna. De påstår att regeringen vill använda detta överskott till att sälja kärnkraftsel till andra länder. Överskottet kan i stället möjliggöra att de farligaste reaktorerna kan stängas, med början redan denna mandatperiod. Motionärerna

föreslår att de två reaktorer som vid de förordade säkerhetsundersökningarna bedöms vara farligast stängs för gott. De anser också att effekthöjningar i befintliga reaktorer ska avvisas av säkerhetsskäl. Regeringen bör återkomma med ett förslag till ändrad lagstiftning så att effekthöjning i kärnreaktorer inte blir tillåten. Plutoniumhaltigt bränsle (mixed oxide, MOX) skapar risker för kärnavapenspridning, anför motionärerna vidare. De hävdar att Sverige legitimerar denna teknik genom att importera och använda MOX. Riksdagen bör, enligt motionärerna, uppmana regeringen att återkomma med ett förslag till lagstiftning för att förhindra detta.

Överskottet av el kan bli betydligt större än vad Energimyndigheten har beräknat, framhåller motionärerna. Detta kan uppnås genom effektivisering av elanvändningen och en påskyndad takt i utbyggnaden av förnybara energikällor. Motionärerna föreslår att Energimyndigheten ska ges i uppdrag att ta fram en strategi för hur energisystemet kan bli helt förnybart och presentera scenarier för ett energisystem som till 100 % baseras på förnybar energi till 2025, 2030 och 2035. Den möjlighet att uppföra nya reaktorer som regeringen infört utgör ett hinder för utvecklingen av teknik för effektivisering och utbyggnad av förnybara energikällor, och nya reaktorer utgör ett hot mot människors hälsa, för ekosystemen och samhällets stabilitet, anför motionärerna. De anser att beslutet att tillåta nya reaktorer bör upphävas och att det i stället bör införas ett förbud mot att bygga nya reaktorer.

Motionärerna vill även ändra ansvarsreglerna vid en olycka, så att ägaren får ett obegränsat ansvar genom ett s.k. ansvarsgenombrott, varigenom reaktorernas ägare får bära den fulla kostnaden för en eventuell olycka. Inriktningen i politiken måste vara att kärnkraften, liksom andra miljöpåverkande verksamheter, ska bära sina egna kostnader. Ansvarsbeloppet bör successivt höjas till att motsvara den nivå som en radiologisk olycka erfarenhetsmässigt har visat sig kunna orsaka, dvs. åtminstone 100 000 miljoner euro, ca 1 000 miljarder kronor, anför motionärerna. I ett första steg bör nivån på ansvarsbeloppet höjas till samma nivå som gäller i Tyskland, dvs. 2 500 miljoner euro. Motionärerna föreslår att ett villkor för att få driva reaktorer i Sverige ska vara att moderbolaget ingår en förpliktelse och garanterar verksamheten med alla sina tillgångar, vilket inte kräver någon förändring av aktiebolagslagen i övrigt. Möjligheten för staten att i fråga om ansvaret vid radiologiska olyckor få ställa återförsäkringsåtaganden eller andra likvärdiga åtaganden bör avskaffas, anför motionärerna avslutningsvis.

Vissa kompletterande uppgifter

Riksdagsbeslut juni 2010

Riksdagen beslutade i juni 2010, på regeringens förslag, om förutsättningar för generationsskifte inom kärnkraften (prop. 2009/10:172, bet. 2009/10:NU26). Genom beslutet gjordes ändringar i lagen (1984:3) om kärntechnisk verksamhet (kärntechniklagen) och i miljöbalken, vilka bl.a. innebar att förbudet mot att uppföra nya kärnkraftsreaktorer togs bort och att det skapades förutsättningar för ett generationsskifte i det svenska kärnkraftsbeståndet. Tidpunkten för ikraftträdande av ändringarna senarelades till den 1 januari 2011, varigenom förslag i en motion (C) bifölls. Vidare innebar riksdagsbeslutet att lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling (avvecklingslagen) upphävdes vid utgången av juli 2010. Riksdagen gjorde också ett tillkännagivande om statligt stöd till kärnkraft, med bifall till ett motionsyrkande (C), nämligen att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om lagstiftning eller andra åtgärder med innebörden att direkta eller indirekta statliga subventioner inte kan påräknas. I en reservation (S, V, MP) yrkades avslag på propositionen. Reservanterna, som inte deltog i de övriga besluten i betänkandet om lagändringarnas utformning och om åtgärder beträffande statliga subventioner till kärnkraften, ansåg att kärnkraften bör fasas ut med hänsyn till sysselsättning och välfärd och i den takt som kärnkraftselen kan ersättas med el från förnybara källor samt genom energieffektivisering.

När det gäller riksdagens nyssnämnda tillkännagivande om statligt stöd till kärnkraft noterade utskottet i sitt nyligen avlämnade yttrande till konstitutionsutskottet om behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen att, enligt uppgift från Näringsdepartementet, frågan bereds aktivt ur olika aspekter (yttr. 2010/11:NU3y).

I juni 2010 beslutade riksdagen vidare om ökat skadeståndsansvar när det gäller kärnkraften (prop. 2009/10:173, bet. 2009/10:CU29). Genom beslutet godkände riksdagen 2004 års ändringsprotokoll till Pariskonventionen om skadeståndsansvar på atomenergins område och dess tilläggskonvention. Konventionerna innehåller grundläggande regler om ansvaret för skador vid radiologiska olyckor. Riksdagen beslutade också om lagändringar för att Sverige ska klara de åtaganden som följer av de internationella reglerna. Vidare beslutade riksdagen att en ny lag om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor skulle ersätta 1968 års atomansvarighetslag. Riksdagsbeslutet innebar att det infördes ett s.k. obegränsat ansvar för innehavare av kärntechniska anläggningar. I propositionen (prop. 2009/10:173 s. 53) sades att ett obegränsat ansvar överensstämmer med den miljörättsliga principen att förorenaren betalar, dvs. anläggningshavaren får i ökad utsträckning bära sina kostnader, vilket ger en signal till industrin att det inte finns någon gräns för när det ekonomiska ansvaret efter en olycka upphör. För skadelidande i händelse av en allvarlig olycka innebär det att de utöver den finansiellt säkerställda ersättningen även kan få ersättning

från anläggningshavarens övriga tillgångar. Ett obegränsat ansvar innebär också en harmonisering mellan Tyskland, Sverige och Finland av förutsättningarna på den nordeuropeiska elmarknaden, anförde regeringen. Det är inte möjligt att kombinera ett obegränsat skadeståndsansvar med ett krav på obegränsade försäkringar eller garantier utan innebär endast att det inte finns någon av lagstiftaren bestämd finansiell gräns för ansvaret. Det obegränsade ansvaret innebär inte att anläggningshavarnas ägarbolag åläggs en skyldighet att betala ersättning för skada till följd av en radiologisk olycka. I propositionen framhölls att ett obegränsat skadeståndsansvar inte är någon garanti för att de skadelidande alltid kan få full täckning för sina skador.

Riksdagsbeslutet innebar vidare att en innehavare av en svensk anläggning ska ha en ansvarsförsäkring eller se till att annan ekonomisk säkerhet ställs som vid varje tidpunkt täcker ersättningsansvaret enligt lagen upp till ett belopp som motsvarar 700 miljoner euro eller som motsvarar 1 200 miljoner euro om anläggningen är en kärnkraftsreaktor i drift för utvinning av kärnenergi. Beslutet berörde även bl.a. förutsättningarna för ersättning av statsmedel och innebar att staten ska betala ersättning till en skadelidande som har rätt till ersättning enligt lagen, om den skadelidande visar att ersättningen inte kan fås från den ansvarige anläggningshavarens säkerhet. Statens sammanlagda ersättningsansvar är för varje radiologisk olycka begränsat till 1 200 miljoner euro. Ansvaret gäller upp till detta belopp även när den ansvarige anläggningshavarens skyldighet att säkerställa ersättning är begränsat till ett lägre belopp. Staten ska tillsammans med andra konventionsstater betala ytterligare ersättning till skadelidande med högst 300 miljoner euro.

Den nya regleringen ska träda i kraft den dag regeringen bestämmer.

I en reservation (S, V, MP) föreslogs ett tillkännagivande – mot bakgrund av den påstått, bristande beredningen – om att regeringen borde göra en förnyad granskning av den lagtekniska kvaliteten och återkomma till riksdagen med eventuella förslag till ändringar som är nödvändiga för att kvalitetssäkra lagstiftningen. I en annan reservation (S, V, MP) föreslogs ett tillkännagivande om en ytterligare översyn av lagstiftningen. Reservanterna ansåg att frågan om nivån på finansieringen av det obegränsade skadeståndsansvaret och formerna för ett utvidgat ansvar vid en svår reaktorolycka borde bli föremål för en ytterligare översyn. Därefter borde regeringen återkomma till riksdagen med en bedömning i frågan. Reservanterna ansåg vidare att det är oacceptabelt att den nya lagen inte tydliggör att det är staten som övertar det ekonomiska ansvaret över 1 500 miljoner euro om den som i första hand är ersättningskyldig inte kan betala och att regeringen borde se över hur en sådan situation borde hanteras och vilka konsekvenser det får för att därefter återkomma till riksdagen med förslag i frågan.

Anslagsbetänkande om utgiftsområde 21 Energi hösten 2010

Utskottet behandlade hösten 2010 i anslagsbetänkandet om utgiftsområde 21 Energi motionsyrkanden om energipolitikens inriktning (prop. 2010/11: 1 utg.omr. 21, bet. 2010/11:NU3). När det gäller motionsyrkanden om kärnkraftens roll i det svenska energisystemet anförde utskottet följande:

Under överskådlig tid kommer kärnkraften att vara en viktig del av den svenska elproduktionen. Denna energikälla uppfyller med dagens ökade fokus på klimatförändringarna ett av de viktigaste kraven som ställs, nämligen att den endast innebär låga utsläpp av växthusgaser. Våren 2010 beslutade riksdagen om förutsättningarna för ett generationsskifte i det svenska kärnkraftsbeståndet, vilket bl.a. innebär att förbudet mot att uppföra nya reaktorer skulle tas bort samtidigt som det skapades förutsättningar för ett generationsskifte genom att eventuella nya reaktorer ska ersätta de befintliga reaktorerna. Riksdagen beslutade dock, på förslag av utskottet, att tidpunkten för ikraftträdandet skulle senareläggas till den 1 januari 2011. Detta då utskottet såg ett värde i att dessa frågor blev föremål för väljarnas överväganden vid valet 2010. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottets mening skäl att i samband med de här aktuella motionerna understryka att utskottet står bakom det beslut riksdagen fattade våren 2010 om kärnkraften. Det sagda innebär att utskottet inte delar den uppfattning som förs fram i motion 2010/11:N422 (MP) om att det tidigare beslutet ska upphävas, varför nyssnämnda motion avstyrks. Utskottet anser inte heller att de övriga motionerna om kärnkraften, vilka i vissa delar ligger i linje med vad utskottet anför, bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. I detta sammanhang vill utskottet även erinra om att riksdagen i samband med beslutet våren 2010 om kärnkraften uppmanade regeringen att återkomma med förslag om lagstiftning eller andra åtgärder med innebörden att statligt stöd för kärnkraften, i form av direkta eller indirekta subventioner, inte kan påräknas.

I en reservation (S, MP, V) anfördes följande:

Kärnkraft är en icke förnybar energikälla som innebär risker för hälsa och miljö under hela kedjan från uranbrytning till slutförvaring av det utbrända kärnbränslet. Vi anser därför att kärnkraften successivt ska fasas ut med hänsyn till sysselsättning och välfärd och i den takt kärnkraftselen kan ersättas med el från förnybara energikällor och energieffektivisering. Därtill finns det skäl att befara att byggandet av nya svenska reaktorer verkar hämmande på energieffektiviseringen och utbyggnaden av förnybara energikällor både i Sverige och i våra grannländer. Investeringar i ny kärnkraft tränger sannolikt undan investeringar i energieffektivisering, vindkraft, bioenergi, solenergi och annan ny teknik. Mot denna bakgrund motsatte sig de partier vi företräder det beslut riksdagen fattade våren 2010 som möjliggör för byggandet av nya kärnkraftsreaktorer i Sverige. Det är vår bestämda uppfattning att detta beslut måste upphävas. Vi ställer oss därför bakom kraven i motion 2010/11:N422 (MP) om dels att den upphävda lagen om kärnkrafts-utveckling ska återinföras i svensk lagstiftning, dels att förbudet mot att uppföra nya reaktorer bör kvarstå i lagen om kärnteknisk verksamhet och sålunda inte upphävas den 1 januari 2011 samt dels att beslutet om miljöbalkens nya regler om tillåtlighet (17 kap. 6 a §) ska upphävas och inte börja gälla fr.o.m. den 1 januari 2011. Riksdagen bör uppmana regeringen att återkomma med förslag till riksdagen med denna innebörd.

Riksdagen följde utskottet.

Tillfälle att lämna yttrande

Inledning

Näringsutskottet beslutade vid sammanträdet den 28 april 2011 att bereda civil- och försvarsutskotten tillfälle att yttra sig över motion 2010/11:N5 (MP).

Civilutskottet

Civilutskottet beslutade vid sitt sammanträde den 5 maj 2011 att inte lämna något yttrande. I stället hänvisade utskottet till ställningstagandet i avsnittet Skadeståndsansvar vid radiologiska olyckor i ett betänkande, som avlämnades i mars 2011, om ersättnings- och insolvensrättsliga frågor (bet. 2010/11:CU16).

I detta betänkande behandlades en motion (V) med förslag om ett tillkännagivande om att regeringen bör verka för att alla ägarbolag inom den svenska kärnkraftsindustrin träffar ett solidaritetsavtal och att aktiebolagsrätten ändras så att ansvarsgenombrott inom en koncern möjliggörs. Motionärerna ansåg att ansvarsbeloppet så långt som möjligt bör utgå från de verkliga kostnader som kan orsakas.

Civilutskottet redogjorde i betänkandet för begreppet ansvarsgenombrott. Med ansvarsgenombrott avses i regel – i strid med den aktiebolagsrättsliga principen att aktieägarna inte är personligen ansvariga för bolagets skulder – att aktieägare personligen görs ansvariga för bolagets förpliktelser, trots att de inte överträtt någon regel i aktiebolagslagen (2005:551) eller brustit i fullgörelse av någon skyldighet mot bolaget. Varken atomansvarighetslagen (1968:45) eller den nya lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor innehåller någon bestämmelse om detta. I propositionen om den sistnämnda lagen konstaterades att frågan om ansvarsgenombrott varit föremål för lagstiftningsdiskussioner vid ett flertal tillfällen, men att en lagreglering av detta ansetts vara förenad med sådana olägenheter från ett allmänt aktiebolagsrättsligt perspektiv att någon motsvarande bestämmelse aldrig införts i svensk lagstiftning (prop. 2009/10:173). I den utredning som föregick propositionen hade det inte heller förordats något införande av bestämmelser om aktiebolagsrättsligt ansvarsgenombrott för att säkerställa anläggningssinnehavarens ekonomiskt obegränsade ansvar (SOU 2009:88). Civilutskottet hänvisade i det aktuella betänkandet till sitt ställningstagande till ett liknande motionsyrkande våren 2010 vid behandlingen av propositionen om den nya lagen (bet. 2009/10:CU29).

I ställningstagandet i mars 2011 (bet. 2010/11:CU16) konstaterade civilutskottet att en ny lag om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor som ersätter 1968 års atomansvarighetslag nyligen hade antagits. Civilutskottet vidhöll tidigare ställningstagande. På grund av detta var civilutskottet inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av

den aktuella motionen, varför den borde avslås. I en reservation (MP, V) föreslogs ett tillkännagivande om att regeringen borde verka för att ett solidaritetsavtal skulle träffas mellan alla ägarbolag inom den svenska kärnkraftsindustrin och för att aktiebolagsrätten skulle ändras så att ansvarsnombrott inom en koncern möjliggjordes. Riksdagen följde civilutskottet.

Försvarsutskottet

Försvarsutskottet har i sitt yttrande (yttr. 2010/11:FöU1y) tagit upp yrkandena 1, 3 och 4 i motionen. Strålsäkerhetsmyndigheten har ett samlat ansvar inom områdena strålskydd och kärnsäkerhet, påpekar försvarsutskottet. Myndigheten bedriver tillsyn över kärnkraftverken, liksom över all övrig kärnteknisk verksamhet i Sverige.

När det gäller motionens yrkande 1, där det föreslås att de fyra äldsta anläggningarna omedelbart ska stoppas och säkerhetskontrolleras, anför försvarsutskottet att Strålsäkerhetsmyndigheten – som tillstånds- och tillsynsmyndighet – bedriver en kontinuerlig tillsyn och kontroll av säkerheten vid de svenska kärnkraftverken så att dess föreskrifter följs. Riksdagen och regeringen har genom kärntekniklagen och kärnteknikförordningen gett Strålsäkerhetsmyndigheten långtgående befogenheter att ställa de krav som anses nödvändiga med hänsyn till säkerheten. Myndigheten kan när som helst besluta om restriktioner i driften av kärnreaktorerna – eller att helt stänga driften av en eller flera reaktorer – om den anser att detta behövs av säkerhetsskäl.

Mot bakgrund av reaktorhaverierna i Fukushima har EU beslutat att alla kärnreaktorer inom unionen ska genomgå en s.k. stresstest. Kommissionens rådgivande organ (European Nuclear Safety Regulators Group, ENSREG), utarbetar för närvarande en plan för hur dessa tester ska utformas och när de ska genomföras. Detta innebär således att alla svenska reaktorer kommer att utsättas för en fördjupad säkerhetsgranskning. Därmed blir enligt försvarsutskottets mening syftet med motionärernas yrkande 1 i viss mån tillgodosett.

I motionens yrkande 3 föreslås att riksdagen av säkerhetsskäl stoppar effekthöjningar av de svenska reaktorer. Det är tillståndsinnehavarna (kärnkraftsbolagen) som ansöker om att få höja effektuttaget på reaktorer. Strålsäkerhetsmyndigheten granskar ansökningen och beslutar om vilka förutsättningar som bör gälla för att en sådan bör beviljas. Tillstånd till en eventuell effekthöjning ges av regeringen efter bedömning enligt kärntekniklagen och miljöbalken. När ett tillstånd har getts är det Strålsäkerhetsmyndigheten som – utifrån sin säkerhetsmässiga bedömning – avgör vilka krav som ska ställas för att effekthöjningen därefter ska få genomföras. Försvarsutskottet har erfarit att myndigheten i ett flertal fall inte har godkänt att effekthöjningarna genomförs i den takt och omfattning som tillståndet ger. Det är försvarsutskottets bedömning att både tillståndsprövningen och efterlevnadskontrollen av effekthöjningarna är betryggande.

Motionärerna vill vidare lagstiftningsvägen förhindra att plutoniumhaltigt bränsle, s.k. MOX, importeras eller används i Sverige (yrkande 4). Använt kärnbränsle går att återanvända genom upparbetning, vilket är en kemisk process vid vilken uran och plutonium skiljs från klyvningsprodukterna i använt kärnbränsle. Uranet och plutoniumet kan sedan användas för att tillverka nytt kärnbränsle, MOX-bränsle. Sverige har valt att inte upparbeta använt kärnbränsle, eftersom det ger upphov till ämnen som kan användas till kärnvapen. Dessutom bidrar upparbetning till utsläpp av radioaktiva ämnen. MOX-bränsle finns inte för närvarande i de svenska kärnkraftverken. Upparbetning av delvis utbränt kärnbränsle från svenska reaktorer kan inte ske i Sverige. Om ett kärnkraftsföretag önskar återtransportera ett sådant bränsle, upparbetat i ett annat land, ska en anmälan göras till Strålsäkerhetsmyndigheten. I så fall är det Strålsäkerhetsmyndigheten som ger tillstånd till transporter och drift. Någon sådan anmälan föreligger inte. Försvarsutskottet har upplysts om att OKG Aktieföretag har tillstånd att använda MOX-bränsle i reaktorerna Oskarshamn 2 och 3. Tillståndet beviljades i december 2002, och som ett av villkoren för tillståndet gäller att Strålsäkerhetsmyndigheten (dåvarande Statens kärnkraftinspektion) får besluta om de ytterligare villkor som behövs med hänsyn till säkerheten. Statens kärnkraftinspektion bedömde det som det bästa alternativet som inom överskådlig tid stod till buds ur säkerhets- och icke-spridningssynpunkt. Innan ett MOX-bränsle tas i anspråk i en kärnreaktor måste en anmälan göras till EU-kommissionen. Försvarsutskottet anser inte det motiverat att nu begära en ändring av anmälnings- och tillståndsreglerna för MOX-bränsle.

Sammantaget anser försvarsutskottet att näringsutskottet bör avstyrka de aktuella motionsyrkandena.

I en avvikande mening (MP) uttalas stöd för motionen.

Uppdrag till Strålsäkerhetsmyndigheten

Uppdrag i juli 2010

Utöver vad som redovisas i försvarsutskottets yttrande om Strålsäkerhetsmyndighetens ansvar och tillsyn kan noteras att myndigheten i juli 2010 gavs i uppdrag av regeringen att, i samråd med Rikspolisstyrelsen, Affärsverket svenska kraftnät och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, genomföra en översyn av tillståndshavarnas och samhällets förmåga att skydda kärntekniska anläggningar och transporter av kärnämnen mot antagonistiska hot. I uppdraget ingår att identifiera eventuella brister och lämna förslag till åtgärder för att hantera dessa. Översynen ska vidare innefatta en redogörelse för befintliga ansvars- och samverkansstrukturer på området. Den ska även avse hur aktörerna säkerställer beredskapen vid förändringar i hotbilden. I uppdraget ingår att överväga om det finns behov av förändringar i gällande regelverk. Om myndigheterna finner ett sådant behov ska författningsförslag lämnas. I arbetet ska information och erfaren-

heter från berörda aktörer på området inhämtas och beaktas. Uppdraget omfattar även att lämna finansieringsförslag om de föreslagna åtgärderna inte ryms inom befintliga anslagsramar. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2011.

Uppdrag i maj 2011

Regeringen gav den 12 maj 2011 Strålsäkerhetsmyndigheten i uppdrag att senast den 31 oktober 2012

- lämna en samlad redovisning av de s.k. stresstester av berörda svenska kärntekniska anläggningar som ska genomföras under 2011 med utgångspunkt i gemensamma riktlinjer inom EU
- redovisa vilka åtgärder som industrin har vidtagit vid denna tidpunkt med anledning av testerna och myndighetens bedömning av dessa åtgärder
- redovisa en utvärdering av dels sådana frågor identifierade i stresstesterna som kräver djupare belysning, dels övriga erfarenheter från olyckan i Fukushima samt slutsatser om vilka eventuella ytterligare åtgärder som behöver vidtas vid de svenska kärntekniska anläggningarna.

Strålsäkerhetsmyndigheten ska lämna en delredovisning senast den 15 december 2011.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottet behandlar först de fyra yrkanden i motionen som rör säkerheten i de svenska kärnkraftsreaktorerna (yrkandena 1–4) och därefter de tre resterande yrkanden som rör förbud mot att uppföra nya reaktorer, ändring i ansvarsreglerna vid en olycka och uppdrag till Energimyndigheten (yrkandena 5–7).

Säkerheten i de svenska kärnkraftsreaktorerna

Utskottet vill inledningsvis framhålla att den naturkatastrof i form av en jordbävning med följande tsunami som drabbade Japan i mars är en stor tragedi. Det är en tragedi för de direkt berörda och det är en tragedi för det japanska samhället i stort.

Tsunamin ledde till reaktorhaverier vid flera av reaktorerna vid Fukushima Daiichi kärnkraftverk. Hanteringen av den allvarliga situation som uppstått pågår fortfarande, och olika åtgärder vidtas för fortsatt haveribekämpning och begränsning av stråldoser och exponeringsrisker. Den mest akuta fasen är över, men det kommer att dröja innan ett tillräckligt stabilt

tillstånd har uppnåtts så att skadeorsaker och haveriförlopp kan bli helt klarlagda och att skadeomfattningen i reaktorerna och bränslebassängerna mer i detalj ska kunna utredas.

Regeringen har gjort bedömningen att det är viktigt att redan nu inleda arbetet med att dra lärdom av det inträffade i syfte att bedöma vilka ytterligare strålsäkerhetsåtgärder som kan behöva vidtas vid svenska kärnkraftsanläggningar och vid anläggningen för lagring av använt kärnbränsle. Mot bakgrund av denna bedömning beslutade regeringen den 12 maj 2011, som nämnts, att ge Strålsäkerhetsmyndigheten ett kompletterande uppdrag med anledning av händelserna i Japan. Uppdraget innebär att myndigheten ska lämna en samlad redovisning av de s.k. stresstester av berörda svenska kärntekniska anläggningar som ska genomföras under 2011 med utgångspunkt i de gemensamma riktlinjer som beslutats inom EU. Myndigheten ska också redovisa vilka åtgärder som industrin har vidtagit med anledning av testerna och myndighetens bedömning av dessa åtgärder. Det ska vidare göras en utvärdering av dels sådana frågor som identifierades i stresstesterna och som kräver djupare belysning, dels övriga erfarenheter från olyckan i Fukushima samt slutsatser om vilka eventuella ytterligare åtgärder som behöver vidtas vid de svenska kärntekniska anläggningarna. En delredovisning ska lämnas senast den 15 december 2011 och en slutredovisning senast den 31 oktober 2012.

I motion 2010/11:N5 (MP), som väckts med anledning av olyckan i Fukushima, begärs fyra tillkännagivanden om kärnkraftssäkerheten. Förutom begäran om rena säkerhetsundersökningar handlar de om förslag om att två kärnkraftsreaktorer ska tas ur drift denna mandatperiod och att regeringen ska återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att effekthöjningar i kärnkraftsreaktorer inte ska vara tillåtna och att import och användning av MOX-bränsle inte ska vara tillåtet.

Enligt utskottets bedömning är det inte en ansvarsfull politik att låta en akut katastrofsituation utgöra grund för ställningstagande till hur en långsiktig energipolitik bör vara utformad. Utskottet anser att olyckan i Fukushima Daiichi inte ska tas till intäkt för ett närmast panikartat beslut om en radikal förändring av energipolitikens inriktning. Riksdagen beslutade, som nämnts, i juni 2010 om förutsättningar för ett generationsskifte i det svenska kärnkraftsbeståndet. Enligt utskottets mening är det dock högst motiverat att vidta sådana åtgärder rörande säkerheten vid svenska kärnkraftsreaktorer som regeringen nu har beslutat om. De uppdrag som Strålsäkerhetsmyndigheten har getts och det ansvar och de befogenheter som myndigheten har anser utskottet är mycket viktiga.

Försvarsutskottet behandlar i sitt yttrande de tre yrkandena 1, 3 och 4 i motionen och anser sammantaget att näringsutskottet bör avstyrka dessa. Detta ställningstagande motiveras med hänvisning till Strålsäkerhetsmyndighetens ansvar och befogenheter och till EU:s föreslagna stresstester.

Näringsutskottet instämmer i försvarsutskottets bedömning och föreslår att riksdagen ska avslå de aktuella motionsyrkandena med hänvisning till det anförda.

Förbud mot att uppföra nya reaktorer, ändring i ansvarsreglerna vid en olycka och uppdrag till Energimyndigheten

I motion 2010/11:N5 (MP) finns ytterligare tre yrkanden som ska behandlas: om införande av förbud mot att uppföra nya reaktorer, om ändring i ansvarsreglerna vid en olycka och om uppdrag till Energimyndigheten att ta fram en plan för 100 % förnybar energi i Sverige.

När det gäller den första frågan – att införa ett förbud mot att uppföra nya reaktorer – vill utskottet påpeka att riksdagen så sent som för ett år sedan fattade beslut om att avveckla förbudet mot att uppföra nya kärnkraftsreaktorer. Därmed skapades det förutsättningar för ett generationsskifte i det svenska kärnkraftsbeståndet. Händelserna i Fukushima innebär inte att utskottet ändrar sin uppfattning när det gäller frågan om förbud mot att uppföra nya kärnkraftsreaktorer.

I den andra frågan – behovet av ändring i ansvarsreglerna vid en olycka – finns det heller inte någon anledning för riksdagen att inta någon annan ståndpunkt än vad som gjordes i juni 2010. Motsvarande ställningstagande gjordes också av civilutskottet i mars 2011 när en motion om ändrade ansvarsregler behandlades.

Beträffande den tredje frågan – att Energimyndigheten bör ges i uppdrag att ta fram en plan för 100 % förnybar energi i Sverige – vill utskottet erinra om tidigare riksdagsbeslut om förnybar energi. Riksdagen beslutade våren 2010 om ändringar i lagen (2003:113) om elcertifikat och godkände ett nytt mål för ökningen av förnybar el. Målet innebär en ökning med 25 TWh till 2020 jämfört med 2002 års nivå (prop. 2009/10:133, bet. 2009/10:NU16). Lagändringarna innebar att elcertifikatssystemet förlängdes t.o.m. 2035 och att kvotpliktsnivåerna fr.o.m. 2013 anpassas till det nya målet för produktion av förnybar energi. När det gäller målet för andelen förnybar energi i Sverige fattade riksdagen beslut våren 2009 (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25) om att andelen förnybar energi 2020 ska vara minst 50 % av den totala energianvändningen. Målet utgår från ett EU-direktiv om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor där det ställs ett bindande krav på Sverige att uppnå en andel om minst 49 % förnybar energi 2020. Utskottet kan inte se något behov av att nu ge Energimyndigheten ett särskilt uppdrag rörande förnybar energi utöver det arbete på området som ingår i myndighetens ordinarie verksamhet.

Med det anförda avstyrker utskottet de tre aktuella yrkandena i motionen.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Säkerheten i de svenska kärnkraftsreaktorerna, punkt 1 (MP, V)

av Kent Persson (V) och Lise Nordin (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:N5 yrkandena 1–4.

Ställningstagande

Naturkatastrofen i Japan är en tragedi som för alltid kommer att finnas inristad i människors minnen. De händelser som naturkatastroferna utlöste vid kärnkraftverket Fukushima Daiichi är förhoppningsvis begränsade men ändå en katastrof i sig själv. De visar med plågsam tydlighet vikten av säkra energisystem. Det som hände i Fukushima kan hända också i Sverige eller var som helst i världen där det finns kärnkraftverk, även om de bakomliggande faktorerna i form av jordskalv och tsunami självklart inte skulle vara desamma.

Regeringen har under senare år genomfört en helomvändning i Sveriges långsiktiga energipolitik. Tidigare syftade denna till att skapa ett hållbart energisystem utan kärnkraft. Nu är den fyrtioåriga begränsningen av de gamla svenska reaktorerna borttagen. De får drivas så länge ägarna vill. Dessutom har regeringen öppnat för att bygga nya och större reaktorer när de gamla stängs.

Sveriges energisystem måste vara säkert – för människors hälsa och miljö, för samhället i stort mot störningar och avbrott, för landets ekonomi och för skiftande opinioner. Kärnkraft uppfyller inget av dessa krav. Bara en sak är säker med kärnkraft: att den inte behövs i ett framtida svenskt energisystem. Sverige kommer av allt att döma att ha ett stort överskott av el så långt in i framtiden som prognoser kan göras, för närvarande till 2030. Regeringen vill använda detta överskott till att sälja kärnkraftsel till andra länder som inte själva vill ha reaktorer. Sverige skulle därmed bli en kärnkraftspark åt andra.

Vi anser att de svenska reaktorerna utgör en säkerhetsrisk. Vi välkomnar EU:s rekommendation att stresstesta alla landets reaktorer. Regeringen har nyligen, som redovisats, gett Strålsäkerhetsmyndigheten i uppdrag att lämna en redovisning av stresstesterna av berörda svenska kärntekniska anläggningar, men oklarheter om omfattning och genomförande kvarstår. Dessutom kommer detta arbete att ta tid. Det är därutöver, enligt uppgifter som framkommit om förhandlingar inom EU, mycket tveksamt om EU:s medlemsstater kommer att kunna enas om att stresstesterna ges en sådan utformning att de kan ge ett trovärdigt underlag för en bedömning av reaktorernas säkerhet. Stresstesterna kan i stället komma att bli ett alibi för reaktorägarna.

Med hänvisning till det anförda menar vi att de reaktorer som togs i drift före 1980 omedelbart bör stoppas för säkerhetsgenomgångar. Sådana undersökningar bör kunna genomföras på sex månader. De fyra reaktorer som berörs är Oskarshamn 1, Oskarshamn 2, Ringhals 1 och Ringhals 2. Riksdagen bör genom ett tillkännagivande uppmana regeringen att genomföra ett tillfälligt stopp av dessa fyra äldsta reaktorer i Sverige för omfattande säkerhetsundersökningar. Under stängningen ska reaktorerna granskas särskilt noga med avseende på elförsörjning, nödkylning för härd, inneslutning och bassänger för använt bränsle, brister i säkerhetskultur och organisationens förmåga till lärande.

I samband med säkerhetsgenomgångarna bör reaktorerna rankas utifrån säkerhet. De två sämst rankade bör inte få återtas i drift, medan två kan få tillstånd till återstart om de klarat granskningen väl och vidtagit åtgärder för att tillrättalägga eventuella brister. Utifrån Energimyndighetens prognoser bedömer vi att det finns utrymme att stänga två reaktorer under denna mandatperiod utan att det får konsekvenser för elanvändningen i Sverige. Vid korta efterfrågetoppar kan Sverige importera el på motsvarande sätt som görs för närvarande, och vid låg efterfrågan kan Sverige fortsätta att exportera el. På årsbasis kommer Sverige ändå att ha en positiv elbalans. Riksdagen bör göra ett tillkännagivande om att regeringen bör stänga de två farligaste reaktorerna under innevarande mandatperiod.

Som ett ytterligare led i förbättrad säkerhet bör också möjligheten att göra effekthöjningar stoppas. Effekthöjningar av reaktorer innebär ökade flöden, snabbare förlopp, mer radioaktivitet och minskade säkerhetsmarginaler. Riksdagen bör genom ett tillkännagivande uppmana regeringen att återkomma med ett förslag till ändrad lagstiftning, så att effekthöjning i kärnkraftsreaktorer inte blir tillåten.

En fjärde del i de åtgärder som vi anser bör vidtas för att höja säkerheten i de svenska kärnkraftsreaktorerna gäller plutoniumhaltigt bränsle – MOX-bränsle. Denna typ av bränsle, som skapar risker för kärnvapenspridning, finns i reaktor 3 i Fukushima Daiichi och kan bli aktuell även i Oskarshamn. Upparbetningsanläggningar där plutonium framställs är ännu större, dyrare, onödigare och farligare än kärnkraftverk. Det uran som ”återvunnits” efter upparbetning innehåller flera hälsofarliga isotoper och

skickas för närvarande från brittiska och franska uppberedningsanläggningar till Ryssland. Om Sverige skulle importera och använda MOX legitimeras denna teknik och bidrar i värsta fall till byggandet av en ny MOX-fabrik i England. Riksdagen bör göra ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med ett förslag till lagstiftning för att förhindra att plutoniumhaltigt bränsle, MOX, importeras eller används i Sverige.

I en avvikande mening (MP) i försvarsutskottets yttrande uttalas stöd för de tre yrkanden som försvarsutskottet behandlar (yrkandena 1, 3 och 4).

Sammantaget bör riksdagen göra ett tillkännagivande

- om att de fyra äldsta reaktorerna i Sverige ska stoppas omedelbart för säkerhetsundersökningar
- om att två reaktorer ska tas ur drift under denna mandatperiod
- om att effekthöjningar i kärnreaktorer ska stoppas
- om att plutoniumhaltigt bränsle, s.k. MOX, inte ska kunna importeras till eller användas i Sverige.

Därmed blir motion 2010/11:N5 (MP) helt tillgodosedd vad gäller yrkandena 1–4 och tillstyrks sålunda i dessa delar.

2. Säkerheten i de svenska kärnkraftsreaktorerna, punkt 1 – motiveringen (S)

av Lars Johansson (S), Carina Adolfsson Elgestam (S), Ann-Kristine Johansson (S), Börje Vestlund (S), Karin Åström (S) och Ingemar Nilsson (S).

Ställningstagande

Vi vill framhålla att den naturkatastrof i form av en jordbävning med följande tsunami som drabbade Japan i mars är en stor tragedi. Det är en tragedi för de direkt berörda och det är en tragedi för det japanska samhället i stort.

Tsunamin ledde till reaktorhaverier vid flera av reaktorerna vid Fukushima Daiichi kärnkraftverk. Hanteringen av den allvarliga situation som uppstått pågår fortfarande, och olika åtgärder vidtas för fortsatt haveribekämpning och begränsning av stråldoser och exponeringsrisker. Den mest akuta fasen är över, men det kommer att dröja innan ett tillräckligt stabilt tillstånd har uppnåtts, så att skadeorsaker och haveriförlopp kan bli helt klarlagda och att skadeomfattningen i reaktorerna och bränslebassängerna mer i detalj ska kunna utredas.

Vår syn på kärnkraftens roll inom energipolitiken skiljer sig radikalt från regeringens. Så länge som kärnkraften är en del av energisystemet anser vi att säkerheten har högsta prioritet. Som framgått av tidigare redovisning och av försvarsutskottets yttrande har Strålsäkerhetsmyndigheten, som har ansvar och befogenheter när det gäller säkerheten i de svenska kärnkraftsreaktorerna, fått olika uppdrag när det gäller säkerheten för de

svenska kärnkraftsreaktorerna. I maj 2011 gavs Strålsäkerhetsmyndigheten ett kompletterande uppdrag med anledning av händelserna i Japan. Uppdraget innebär att myndigheten ska lämna en samlad redovisning av de s.k. stresstester av berörda svenska kärntekniska anläggningar som ska genomföras under 2011 med utgångspunkt i de gemensamma riktlinjer som beslutats inom EU. Myndigheten ska också redovisa vilka åtgärder som industrin har vidtagit med anledning av testerna och myndighetens bedömning av dessa åtgärder. Det ska vidare göras en utvärdering av dels sådana frågor som identifierades i stresstesterna och som kräver djupare belysning, dels övriga erfarenheter från olyckan i Fukushima samt slutsatser om vilka eventuella ytterligare åtgärder som behöver vidtas vid de svenska kärntekniska anläggningarna. En delredovisning ska lämnas senast den 15 december 2011 och en slutredovisning senast den 31 oktober 2012.

Vår uppfattning är att kärnkraften successivt ska fasas ut med hänsyn till sysselsättning och välfärd och i den takt kärnkraftselen kan ersättas med el från förnybara källor och energieffektivisering. En prövning behöver göras varje mandatperiod. Sverige ska ha ett överskott av el till fördel för både klimatet och industrins konkurrenskraft.

Vi anser med det anförda att det inte finns skäl för riksdagen att vidta ytterligare åtgärder av det slag som föreslås i motion 2010/11:N5 (MP). Därmed avstyrker vi de fyra aktuella yrkandena i motionen.

3. Förbud mot att uppföra nya reaktorer, ändring i ansvarsreglerna vid en olycka och uppdrag till Energimyndigheten, punkt 2 (S, MP, V)

av Lars Johansson (S), Carina Adolfsson Elgestam (S), Ann-Kristine Johansson (S), Börje Vestlund (S), Karin Åström (S), Kent Persson (V), Ingemar Nilsson (S) och Lise Nordin (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:N5 yrkandena 5 och 7 samt bifaller delvis motion 2010/11:N5 yrkande 6.

Ställningstagande

De tre resterande yrkandena i motion 2010/11:N5 (MP) gäller införande av förbud mot att uppföra nya reaktorer, ändring i ansvarsreglerna vid en olycka och uppdrag till Energimyndigheten att ta fram en plan för 100 % förnybar energi i Sverige.

Inledningsvis vill vi framhålla att våra tre partier – Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet – har en övergripande rödgrön överenskomst om energipolitiken som ligger fast. Mot denna bakgrund har vi i de

tre frågor som här är aktuella en principiellt sammanfallande syn. Denna har redovisats bl.a. i reservationer till de beslut som riksdagen fattade i juni 2010.

När det gäller frågan om kärnkraftens ställning i det svenska energisystemet framhölls i en reservation (S, MP, V) att kärnkraft är en icke förnybar energikälla som innebär risker för hälsa och miljö under hela kedjan från uranbrytning till slutförvaring av det utbrända kärnbränslet (bet. 2009/10: NU26). De risker som är knutna till själva slutförvaringen vältras dessutom över på oräkneliga generationer av efterkommande. Våra tre partier har därför uppfattningen att kärnkraften successivt ska fasas ut med hänsyn till sysselsättning och välfärd och i den takt kärnkraftselen kan ersättas med el från förnybara källor och energieffektivisering. Företrädarna för Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet motsatte sig således förslaget att avskaffa förbudet mot nybyggnation i kärntekniklagen och att avskaffa den s.k. avvecklingslagen.

Vi anser att den av regeringen införda möjligheten att uppföra nya reaktorer i Sverige utgör ett hinder för utvecklingen av teknik för effektivisering och utbyggnad av förnybara energikällor och att nya reaktorer utgör ett hot mot människors hälsa, mot ekosystemen och mot samhällets stabilitet. Riksdagsbeslutet om att få uppföra nya reaktorer innebär att Sverige kan bli fastlåst i ett kärnkraftsberoende i ytterligare hundra år eller mer. Detta beslut bör därför upphävas, och i stället bör ett förbud mot att bygga nya reaktorer i Sverige införas. Riksdagen bör genom ett tillkännagivande uppmåna regeringen att återkomma med ett lagförslag i linje med detta.

Vad gäller frågan om ansvarsreglerna vid en olycka framförde företrädarna för Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet i civilutskottet också en gemensam syn i en reservation vid riksdagsbeslutet i juni 2010 (bet. 2009/10:CU29). Genom riksdagsbeslutet om regeringens lagförslag säkerställs betalning upp till 1 200 miljoner euro genom krav på säkerheter upp till detta belopp. Trots att detta innebar en avsevärd höjning i förhållande till den tidigare lagstiftningen kan även en sådan summa visa sig otillräcklig vid ett svårt reaktorhaveri med oöverskådliga konsekvenser.

Vi anser, i likhet med vad som anfördes i den nyssnämnda reservationen och som nu anfördes i motion 2010/11:N5 (MP), att inriktningen i politiken måste vara att kärnkraften, liksom andra miljöpåverkande verksamheter, ska bära sina egna kostnader. Den ansvarsbegränsning som finns för närvarande är en direkt subvention av kärnkraften. Det ansvarsbelopp som staten ställer krav på bör, så långt som möjligt, utgå från de verkliga kostnader som kan orsakas. I Tyskland ställer staten krav på säkerheter som är dubbelt så höga som i Sverige, 2 500 miljoner euro. Dessutom har man ett ansvarsgenombrott så att hela ägarkoncernen omfattas av det obegränsade ansvaret och därmed alltså kostnader över 2 500 miljoner euro. Det finns därför skäl att närmare studera hur övriga europeiska länder, inte minst Tyskland, har valt att säkerställa intentionen att kärnkraftsindustrin

ska ta ett obegränsat skadeståndsansvar vid kärnkraftsolyckor. Mot bakgrund av det anförda anser vi att frågan om ändringar i ansvarsreglerna vid en olycka bör bli föremål för översyn och att regeringen bör återkomma med förslag i enlighet med vad vi har förordat.

I den tredje frågan som tas upp i motionen och som behandlas här, dvs. uppdrag till Energimyndigheten att ta fram en plan för 100 % förnybar energi i Sverige, vill vi erinra om att företrädarna för Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet hösten 2010 i en reservation till anslagsbetänkandet om utgiftsområde 21 Energi (bet. 2010/11:NU3) redovisade sin syn på den allmänna inriktningen av energipolitiken. Denna syftar till att trygga den svenska tillgången till el och annan energi, samtidigt som energisystemet ställs om till att bli långsiktigt hållbart. För att uppnå en långsiktigt hållbar energiförsörjning i Sverige krävs en snabb utbyggnad av den förnybara energiproduktionen tillsammans med kraftfulla satsningar på energieffektivisering. Energin ska således användas så effektivt som möjligt och med liten inverkan på klimat och miljö.

Energimyndigheten gör återkommande prognoser över energi- och elanvändningen i Sverige. Enligt de senaste lång- och kortsiktsprognoserna, som kom i mars 2011 och som sträcker sig fram till 2030, kommer Sverige att ha ett stort och växande överskott av el fr.o.m. 2011 och så långt prognoserna sträcker sig. Överskottet av el väntas bli 8 TWh 2011 och 10 TWh 2012, för att 2020 uppgå till 24 TWh, motsvarande nästan hälften av den el som levererades av de svenska kärnreaktorerna 2010. Denna nivå på överskottet väntas i stort sett bestå till åtminstone 2030. Genom effektivisering av elanvändningen och en påskyndad takt i utbyggnaden av förnybara energikällor kan överskottet dock bli betydligt större. Vi anser att riksdagen genom ett tillkännagivande ska uppmana regeringen att ge Energimyndigheten i uppdrag att ta fram en strategi för hur Sveriges energisystem ska kunna bli helt förnybart.

Sammanfattningsvis anser vi att riksdagen ska göra ett tillkännagivande

- om att det ska införas ett förbud mot att uppföra nya reaktorer i Sverige
- om att det ska göras ändringar i ansvarsreglerna vid en olycka
- om att Energimyndigheten ska ges i uppdrag att ta fram en plan för 100 % förnybar energi i Sverige.

Med detta blir yrkandena 5–7 i motionen helt eller i huvudsak tillgodosedda.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motion väckt med anledning av händelse av större vikt

2010/11:N5 av Maria Wetterstrand m.fl. (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de fyra äldsta reaktorerna i Sverige ska stoppas omedelbart för säkerhetsundersökningar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta två reaktorer ur drift denna mandatperiod.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stoppa effekthöjningar i kärnreaktorer.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att plutoniumhaltigt bränsle, s.k. MOX, inte ska kunna importeras till eller användas i Sverige.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa ett förbud mot att uppföra nya reaktorer i Sverige.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ändringar i ansvarsreglerna vid en olycka.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Energimyndigheten bör ges i uppdrag att ta fram en plan för 100 % förnybar energi i Sverige.

BILAGA 2

Försvarsutskottets yttrande 2010/11:FöU1y

Högre säkerhet i svenska kärnreaktorer

Till näringsutskottet

Näringsutskottet har den 28 april 2011 beslutat att bereda bl.a. försvarsutskottet tillfälle att yttra sig över partimotion (MP) *2010/11:NU5 Högre säkerhet i svenska kärnreaktorer*, vilken är väckt enligt 3 kap. 13 § riksdagsordningen med anledning av händelse av större vikt.

I yttrandet finns en avvikande mening (MP).

Utskottets överväganden

Motionen

Mot bakgrund av vad som hänt i Fukushima i Japan föreslår Miljöpartiet att det omedelbart genomförs ett tillfälligt stopp av de fyra äldsta reaktorerna i Sverige för omfattande säkerhetsundersökningar (*yrkande 1*).

Vidare föreslår Miljöpartiet att effekthöjningar i befintliga reaktorer ska avvisas av säkerhetsskäl (*yrkande 3*).

Miljöpartiet vill att regeringen ska återkomma med förslag till lagstiftning som förhindrar att plutoniumhaltigt bränsle, s.k. MOX (mixed oxide), importeras eller används i Sverige (*yrkande 4*).

Utskottets ställningstagande

All verksamhet som på något sätt hanterar kärnämnen och kärnavfall kallas för *kärnteknisk verksamhet*. Det kan gälla drift av ett kärnkraftverk eller av anläggningar för mellanlagring och slutförvaring av kärnkraftverkens använda kärnbränsle och det kärnavfall som bildas vid driften. Även tillverkning av kärnbränsle är kärnteknisk verksamhet liksom transport av kärnämnen och kärnavfall. Skyddet av de kärntekniska anläggningarna och kontrollen av att kärnämnen enbart används för fredliga syften och inte hamnar i orätta händer är kärntekniska verksamheter som till stor del styrs av Sveriges internationella åtaganden.

Verksamheten vid de kärntekniska anläggningarna regleras, i nu aktuella avseenden, i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet, strålskyddslagen (1988:220) och i miljöbalken. I kärntekniklagen beskrivs kärnteknisk verksamhet och vilka regler som gäller för den som har tillstånd att driva kärnteknisk verksamhet.

Regeringen har med stöd av dessa lagar meddelat ytterligare föreskrifter i förordningen (1984:14) om kärnteknisk verksamhet samt i strålskyddsförordningen (1988:293). Ytterligare – mer detaljerade – föreskrifter när det gäller säkerheten vid de kärntekniska anläggningarna utfärdas av Strålsäkerhetsmyndigheten. Strålsäkerhetsmyndigheten svarar också för tillsynen och kontrollen av svenska kärntekniska anläggningar.

Strålsäkerhetsmyndigheten har ett *samlat ansvar* inom områdena strålskydd och kärnsäkerhet. Myndigheten arbetar pådrivande och förebyggande för att skydda människor och miljö från oönskade effekter av strålning, nu och i framtiden.

Strålsäkerhetsmyndigheten bedriver tillsyn över kärnkraftverken, liksom över all övrig kärnteknisk verksamhet i Sverige. Det är myndighetens uppgift att ställa krav på dem som utövar kärnteknisk verksamhet och att kontrollera att säkerhets- och strålskyddsbestämmelser efterlevs.

Ansvar för säkerheten ligger dock helt på den som har tillstånd att driva den kärntekniska anläggningen. Strålsäkerhetsmyndighetens uppgift är att se till att tillståndshavaren tar sitt ansvar och bedriver verksamheten på ett säkert sätt. I myndighetens föreskrifter anges vad ansvaret innebär, och kontroll sker genom inspektioner och granskningar av olika slag. Resultaten av dessa ger myndigheten underlag för beslut om åtgärder som tillståndshavare måste rätta sig efter. Strålsäkerhetsmyndigheten ska också verka för att säkerhetsarbetet utvecklas. Strålsäkerhetsmyndighetens *föreskrifter är bindande*, vilket innebär att de *måste följas* av de verksamheter som berörs.

I motionen (*yrkande 1*) föreslås att de fyra äldsta anläggningarna omedelbart stoppas och säkerhetskontrolleras.

Strålsäkerhetsmyndigheten bedriver – som tillstånds- och tillsynsmyndighet – en kontinuerlig tillsyn och kontroll av säkerheten vid de svenska kärnkraftverken så att dess föreskrifter följs. Riksdagen och regeringen har genom kärntekniklagen och underliggande kärnteknikförordning gett Strålsäkerhetsmyndigheten långtgående befogenheter att ställa de krav den anser nödvändiga med hänsyn till säkerheten. Myndigheten kan när som helst besluta om restriktioner i driften av kärnreaktorerna – eller att helt stänga driften av en eller flera reaktorer – om den anser att detta behövs av säkerhetsskäl.

Mot bakgrund av reaktorhaverierna i Fukushima har Europeiska unionen beslutat att alla kärnreaktorer inom unionen ska genomgå ett s.k. stresstest. Kommissionens rådgivande organ European Nuclear Safety Regulators Group (ENSREG) utarbetar för närvarande en plan för hur dessa tester ska utformas och när de ska genomföras. Det innebär således att alla svenska reaktorer kommer att utsättas för en fördjupad säkerhetsgranskning. Därmed blir enligt utskottets mening syftet med motionärernas yrkande i viss mån tillgodosett.

I motionen (*yrkande 3*) föreslås att riksdagen av säkerhetsskäl stoppar effekthöjningar av de svenska reaktorerna.

Det är tillståndsinnehavarna (*kärnkraftsbolagen*) som ansöker om att få höja effektuttaget på reaktorerna. Strålsäkerhetsmyndigheten granskar ansökningarna och beslutar om vilka förutsättningar som bör gälla för att en sådan bör beviljas. Tillstånd till en eventuell effekthöjning ges av regeringen efter bedömning enligt kärntekniklagen och miljöbalken. När ett tillstånd har getts är det Strålsäkerhetsmyndigheten som – utifrån sin säkerhetsmässiga bedömning – avgör vilka krav som ska ställas för att effekthöjningen därefter ska få genomföras. Utskottet har fått veta att myndigheten i ett flertal fall inte har godkänt att effekthöjningarna får genomföras i den takt och omfattning som tillståndet ger. Det är utskottets bedömning att både tillståndsprövningen och efterlevnadskontrollen av effekthöjningarna är betryggande.

Miljöpartiet vill även lagstiftningsvägen förhindra att plutoniumhaltigt bränsle, s.k. MOX, importerats eller används i Sverige (*yrkande 4*).

Genom att använt kärnbränsle bearbetas går det att återanvända. Upparbetning – som det kallas – är en kemisk process vid vilken uran och plutonium skiljs från klyvningsprodukterna i använt kärnbränsle. Uranet och plutoniumet kan sedan användas för att tillverka nytt kärnbränsle, s.k. MOX-bränsle (mixed oxide). Sverige har valt att inte upparbeta använt kärnbränsle eftersom det ger upphov till ämnen som kan användas till kärnvapen. Dessutom bidrar upparbetning till utsläpp av radioaktiva ämnen.

Något MOX-bränsle finns inte i dag i de svenska kärnkraftverken. Upparbetning av delvis utbränt kärnbränsle från svenska reaktorer kan inte ske i Sverige. Om ett kärnkraftsföretag önskar återtransportera ett sådant bränsle – upparbetat i ett annat land – ska en anmälan om detta göras till Strålsäkerhetsmyndigheten. Om så skulle ske är det Strålsäkerhetsmyndigheten som ger tillstånd till transporter och drift. Någon sådan anmälan föreligger inte.

Utskottet har upplysts om att OKG Aktiebolag har tillstånd att använda MOX-bränsle i reaktorerna Oskarshamn 2 och 3. Tillståndet beviljades den 20 december 2002, och som ett av villkoren för tillståndet gäller att Strålsäkerhetsmyndigheten (dåvarande Statens kärnkraftinspektion) får besluta om de ytterligare villkor som behövs med hänsyn till säkerheten. Dåvarande Statens kärnkraftinspektion bedömde det som det bästa alternativ som inom överskådlig tid står till buds ur säkerhets- och icke-spridningssynpunkt. Innan ett MOX-bränsle tas i anspråk i en kärnreaktor måste en anmälan göras till EU-kommissionen. Utskottet anser inte att det nu är motiverat att begära en ändring av anmälnings- och tillståndsreglerna för MOX-bränsle.

Mot bakgrund av vad utskottet ovan anfört avstyrker utskottet yrkandena 1, 3 och 4.

Stockholm den 10 maj 2011

På försvarsutskottets vägnar

Peter Hultqvist

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Peter Hultqvist (S), Cecilia Widegren (M), Hans Wallmark (M), Åsa Lindestam (S), Annicka Engblom (M), Peter Jeppsson (S), Anders Hansson (M), Eva Sonidsson (S), Allan Widman (FP), Staffan Danielsson (C), Anna-Lena Sörenson (S), Johan Forssell (M), Peter Rådberg (MP), Mikael Oscarsson (KD), Torbjörn Björlund (V), Roza Güclü Hedin (S) och Thoralf Alfsson (SD).

Avvikande mening

Avvikande mening (MP)

Peter Rådberg (MP) anför:

Utskottet målar, till stora delar, upp vilka uppdrag Strålsäkerhetsmyndigheten har i dag och behandlar inte på ett adekvat sätt våra frågor om att de fyra äldsta reaktorerna ska stoppas för säkerhetsundersökningar.

Det som hände i Fukushima, i Japan, kan mycket väl hända i Sverige, och var som helst i världen där kärnkraftverk finns. De bakomliggande faktorerna i Japan, ett jordskalv som slog ut elnätet och tsunamin som fick reservgeneratorerna att haverera, finns inte i Sverige. Men det finns många andra faktorer som kan utlösa samma problem i Sverige som det som hände i Japan – bortfall av kylning.

På torsdag den 12 maj kommer antagligen EU-kommissionens förslag om stresstester för kärnkraftverk att läggas fram. Miljöpartiet välkomnar att EU gör stresstester av EU:s samtliga reaktorer, men det kommer inte att vara tillräckligt. Av allt att döma baseras det på Strålsäkerhetsmyndigheternas gemensamma organ och saknar kriterier för t.ex. terroristattacker, flygplansolyckor och cyberattacker.

Miljöpartiet anser att Sveriges energisystem måste vara säkert för människors hälsa och miljö men även för samhället i stort mot störningar och avbrott och för landets ekonomi. Vi anser att kärnkraften inte uppnår denna säkerhet i dag.

Enligt Energimyndigheten kommer Sverige att ha ett elöverskott ända fram till 2030. Regeringen vill använda elöverskottet till att sälja kärnkraftsel till andra länder. Vi anser inte att Sverige ska exportera kärnkraftsel till bl.a. länder som inte har kärnkraft.

Miljöpartiet de gröna anser att det är bättre att utnyttja elöverskottet till att stänga av de två ”farligaste”, enligt undersökningar, reaktorerna för gott.

Redan i år räknar Energimyndigheten med ett elöverskott på 8 TWh, och 2012 kommer det att öka till 10 TWh. Överskotten växer sedan stadigt för att 2020 uppgå till 24 TWh. Det motsvarar nästan hälften av den el som levererades av de svenska kärnreaktorerna förra året. Denna nivå på överskottet väntas i stort sett bestå till åtminstone 2030.

Myndighetens prognoser baseras på bedömningar och de politiska beslut som har fattats av regeringen och riksdagen.

Plutoniumhaltigt bränsle (mixed oxide, MOX) skapar risker för kärnvapenspridning. Sådant bränsle finns i reaktor 3 i Fukushima Daiichi och har tidigare planerats i Oskarshamn. Även om det i dag inte finns något MOX-bränsle i svenska kärnkraftverk anser vi att en lagstiftning om förbud mot MOX-bränsle vore det bästa sättet att förhindra att MOX-bränsle importeras eller används i Sverige.